

Pieaugušo mācīšanās īpatnības

Dr.paed., prof. Ilze Ivanova

Par divdesmit pirmā gadsimta atslēgas vārdu ir kļuvis “mācīšanās”. Mācās lieli un mazi, veci un jauni, bet katrs mācās citādāk. Katram gadu gaitā veidojas sava pieeja mācīšanās procesam. Mazie mācās izzināt pasauli, bet pieaugušie domā par sevi un pašapziņas pilnveidi, par labāku karjeru, par ģimenes uzturēšanu. Šo situāciju raksturo sekojošs ķīniešu sakāmvārds: “Sazvejojiet cilvēkiem zivis, un viņi vienu dienu būs paēduši. Iemāciet cilvēkiem zvejot, un viņi spēs sevi pabarot. Palīdziet cilvēkiem mācīties, kā iemācīties zvejot zivis, un viņi pratīs pabarot gan sevi, gan citus” [Ķīniešu sakāmvārds]

Pieaugušo izglītības nozīmīgums

Eiropas galvenais ekonomiskais uzdevums, kas noteikts Lisabonas stratēģijā, ir palielināt izaugsmi un nodarbinātību, saglabājot sociālo kohēziju. Straujais progress pasaules reģionos parāda, cik svarīga ir novatoriska, progresīva un kvalitatīva izglītība, kā viens no ekonomiskās konkurētspējas galvenajiem faktoriem. Ir jāpaaugstinās vispārējam prasmju līmenim, lai apmierinātu darba tirgus vajadzības un ļautu pilsoņiem aktīvi darboties mūsdienu sabiedrībā. Pamatprasmju apguves nodrošināšana visiem pilsoņiem paliek viens no uzdevumiem Eiropas valstīs. Eiropa saskaras ar nepieredzētām demogrāfiskām pārmaiņām, kas lielā mērā iespaido sabiedrību un ekonomiku – un līdz ar to arī izglītības organizāciju un vajadzības. Eiropas iedzīvotāji kļūst vecāki – nākamajos 30 gados Eiropas jauniešu (līdz 24 gadiem) skaits saruks par 15 %. Viens no trim eiropiešiem būs vecāks par 60 gadiem, un apmēram viens no desmita būs vecāks par 80 gadiem (Eurostat Population Projections, 2005) Šāda notikumu attīstība izvirza nopietnus pārbaudījumus Eiropas sociālajam modelim. Darba tirgus plūsmas samazinājums un fakts, ka tikai viens no trim 55–64 g. v. cilvēkiem strādā algotu darbu, skaidri norāda uz vajadzību izmantot visu pieaugušo izglītības potenciālu ar nolūku palielināt to iesaistīšanos darbaspēkā.

Savukārt, darba tirgus pilnveidei un uzņēmējiem izglītības ieguves organizēšana migrantiem var dot būtisku ieguldījumu . Izglītība ir arī nozīmīga pašiem migrantiem prasmju un attiecīgo valstu valodas un kultūras izpratnes veidošanā.

Pieaugušo izglītībai ir svarīga loma sociālās atstumtības pārvarēšanā. Nopietna problēma arvien vēl ir nabadzība un sociālā iekļautība (Joint report on social protection and social inclusion 2006). Dažādi apstākļi vai nosacījumi, tādi kā zems sākotnējās izglītības līmenis, bezdarbs, lauku nošķirtība un visdažādāko iemeslu dēļ ierobežotas iespējas dzīvē atstumj daudzus cilvēkus un liedz viņiem sabiedrības labumus un aktīvu pilsoniskumu. Šo atstumtību saasina jaunas analfabētisma formas – atstumtība no piekļuves IKT un to lietošanas darba dzīvē un ikdienā. Pieaugušajiem, kuriem trūkst dator prasmju, tiek atņemtas iespējas saņemt informāciju, kas arvien vairāk pieejamas tikai digitālā formā. Izglītība pieaugušos padara ne tikvien par ražīgākiem darbiniekiem, bet arī par labāk informētiem un aktīvākiem pilsoņiem. Tā uzlabo viņu personisko labklājību.

Izglītība ceļ cilvēku pašapziņu, veicina karjeras attīstības iespējas, kalpo par personības izaugsmes līdzekli. Nākotnes sabiedrība sagaida indivīdu kā pētnieku, dažādu pārmaiņu iniciatoru un to realizētāju, izmantojot zināšanas, prasmes un radošas pieejas problēmu risināšanā. Pašreiz ikvienam indivīdam ir nepieciešams iesaistīties visdažādākajos pārmaiņu procesos, kas pirmām kārtām saistīti ar savu

vajadzību apzināšanos un to realizācijas veidu noskaidrošanu. Kā norāda M. Fulans (1999 :14), "... pastāv grieķu vārds *metanoia* 'būtisks prāta pavērsiens' Tieši tas mums nepieciešams, lai iegūtu jaunu skatījumu un izglītības pārmaiņu jēdzienu"

Pārmaiņas izglītības procesos skar visas iedzīvotāju grupas, bet īpaši – pieaugušos, kas nosacīti ir sabiedrības konservatīvākā daļa, kurai šīs pārmaiņas pieņemt, sekot tām līdz ir visgrūtāk.

Pieaugušajam ir grūti piemēroties jaunā laikmeta prasībām. Lai atvieglotu sabiedrības adaptāciju jaunajos apstākļos, tiek meklēti daudzveidīgi problēmu risināšanas ceļi. Visplašāk tie raksturoti Eiropas Komisijas Baltajā grāmatā (1998), nosakot, ka nepieciešams:

1. Koncentrēt uzmanību uz vispusīgu zināšanu apguvi.
2. Veidot izpratni par lietu būtību.
3. Izprast mījsakarus starp pagātni un tagadni.
4. Attīstīt ikviena cilvēka nodarbinātības un ekonomiskās dzīves potenciālu, pievēršot uzmanību:
 - svešvalodu zināšanām,
 - prasmēm kontaktēties,
 - spējām strādāt komandā u.c.

No iepriekšminētā varam secināt, ka viens no aktuālākajiem mūsdienu sabiedrības jautājumiem ir pieaugušo mācīšanās. Pirmkārt, tā ir katra paša vēlme un nepieciešamība un vajadzība. Kā norāda teorētiķi K.Eims (Ames, 1989), L.Raits (Wright, 1984), T.Stimmels (Stimmel, 1984), mācīšanās procesā pieaugušais iegūst labus rezultātus tikai tad, ja viņam ir pozitīva studiju motivācija, kuru nosaka dažādas vajadzības:

- bioloģiskās (diskomforta mazināšana, balansa veidošana);
- sociālās (pozitīvu modeļu imitācija, vēlme iekļauties sabiedrībā utt.);
- kognitīvās (izpratne, problēmu risināšana, lēmumu pieņemšana, riska kontrole u.c.);
- afektīvās (disonanses samazināšana, pašsajūtas uzlabošana, aizsargātība, pašvērtējums, optimisms, entuziasms u.c.);
- konatīvās (personīgi izvirzītā mērķa sasniegšana, paškontrolē, citu ietekmes samazināšana utt.).

Pieaugušo izglītības problēmas plaši aplūkotas tādu autoru darbos kā M. Noulssa (Knowles, 1975, 1980, 1984, 1985, 1998, 2005), T. Koķes (1999), D. Lieģenieces (2002), B. Lonstrupas (1995, 2001), G. Oses (1999), S. Brūkfīlda (Brookfield, 2003) u.c.

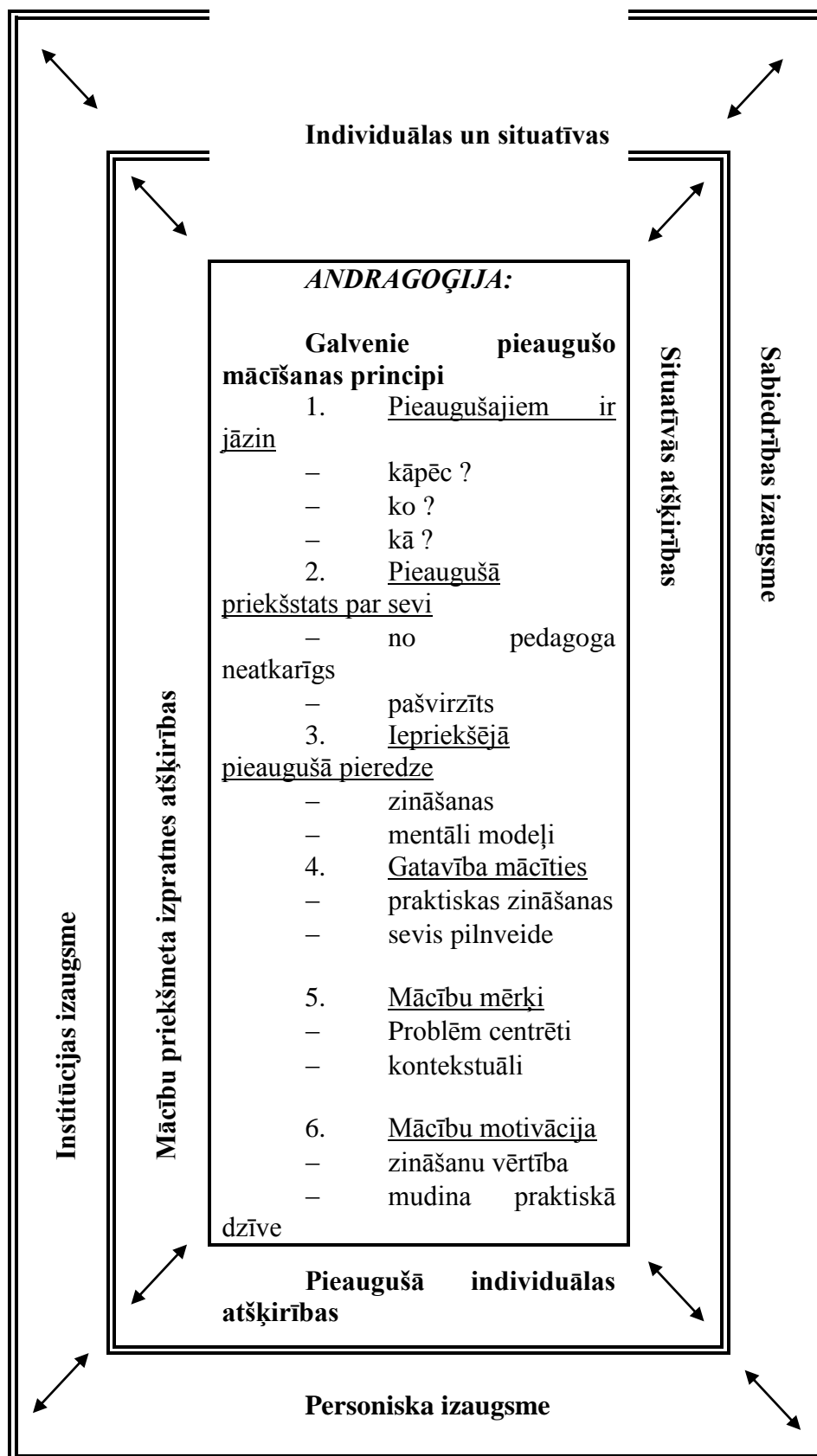
Pedagoģijas un andragoģijas specifiskās iezīmes

Ievērojamais ASV zinātnieks Malkolms Noulss (1913 - 1997), andragoģijas pamatlicējs, 1970. g. ar grāmatu "Pieaugušo izglītības modernā prakse" (*The Modern Practice of Adult Education*) kļuva pazīstams zinātnes pasaulē.

M.Noulssa viedokli par andragoģiju varam attēlot sekojoši.

Att. Nr.1. Andragoģija praksē pēc M. Noulssa (1998)

Mācīšanās mērķi

Analizējot šo attēlu varam secināt, ka pieaugušo mācību procesā visi raksturotie elementi ir savstarpējā saistībā un to varētu definēt kā mākslu un zinātni, kas palīdz pieaugušajiem mācīties.

M. Noulss, definējot pieaugušo pedagoģiju kā andragoģiju, uzsver, ka pastāv būtiska atšķirība starp to, kā mācās bērni un pieaugušie:

- Piemēram, bērns apgūst to informāciju, kuru ir izvēlējis pieaugušais, tātad, skolotājs izvēlas mācību grāmatas, valsts nosaka standartus;
- Pieaugušajiem raksturīga pašnoteikšanās, pieaugušie vairāk uzņemas atbildību par savām mācībām, viņi daudz vairāk gatavojas patstāvīgi, jo izjūt iekšēju nepieciešamību pēc zināšanām. Pieaugušie mācību procesā izmanto dzīves pieredzi.
- Pieaugušajiem ir svarīgi spēt apgūt zināšanas un prasmes pielietot reālajā dzīvē, līdz ar to, mācīšanās tiek balstīta ne tik daudz uz priekšmeta apguvi, bet gan vairāk uz spēju sasaistīt savas esošās zināšanas ar praksi un spēju atrisināt problēmu. „Pieaudzis cilvēks vēlas apgūt tās zināšanas un prasmes, kas varētu viņam palīdzēt atrisināt uzdevumus un problēmas reālajā dzīvē” (Noulss, Holtons, Svansons, 2005)

K. Reinoldas (1997) skatījumā andragoģijas un pedagoģijas atšķirības varētu tikt atspoguļotas sekojošā tabulā.

Tab. Nr.1 Andragoģija no pedagoģijas atšķiras ar:

	Pedagoģiskais	Andragoģiskais
Cilvēks, kurš mācās	1. Atkarība no skolotāja instrukcijām attiecībā uz mācīšanos; 2. Skolotājs uzņemas pilnu atbildību par to, ko māca un kā tas jāiemācās; 3. Skolotājs izvērtē/novērtē mācīšanos.	1. Pašvirzība; 2. Atbildība par savu mācīšanos; 3. Raksturīgs pašizvērtējums.
Cilvēka pieredze	1. Cilvēkiem, kuri mācās ir maza pieredze, kas varētu tikt izmantota kā mācīšanās resurss; 2. Galvenais ir paša skolotāja pieredze;	1. Liela nozīme pieredzes apjomam un kvalitātei; 2. Pieaugušie ir lieli resursi viens otram; 3. Dažādas pieredzes nodrošina dažādību pieaugušo grupās; 4. Pieredze kļūst par pašidentitātes avotu.
Gatavība mācīties	skolēnam tiek pateikts, kas viņam ir jāiemācās, lai nonāktu pie nākošā meistarības līmeņa.	1. Jebkura pārmaiņa rosina gatavību mācīties; 2. Vajadzība zināt, lai efektīvāk darbotos kādā savas dzīves aspektā; 3. Spēja noteikt atšķirību starp to, kur ir tagad un kur vēlas būt.
Orientācija uz mācīšanos	1. Mācīšanās kā process, kurā notiek paredzētās vielas	1. Izpildīt uzdevumu, atrisināt problēmu/dzīvi labākā

	apguve; 2. Satura vienības ir sakārtotas atbilstoši apgūstamās vielas loģikai.	gandarītā veidā; 2. Jābūt saistībai ar šiem uzdevumiem; 3. Mācīšanās ir saistīta ar dzīves/darba situācijām, nevis apgūstamās vielas vienībām.
Mācīšanās motivācija	Galvenokārt motivē ārējais spiediens, sacensība atzīmju dēļ un neveiksmju iespējamās sekas.	Iekšējie motīvi: (pašvērtība, atzinība, labāka dzīves kvalitāte, pašapziņa, pašaktualizēšanās.

(K. Reinolda, 1997)

Pieaugušo vēlmi izglītoties nereti ietekmē dažādas sociālās lomas, piemēram, ģimene, darbs, aizraušanās u.c. Pieaugušā dzīve nesastāv tikai no kādās konkrētās lomas, tās visas veido vienu veselumu un savstarpēji mijiedarbojas. "Līdzsvars starp lomām nenozīmē vienādu laika sadalījumu visu lomu veikšanai, bet gan to, ka visas šīs lomas darbosies vienā veselumā ar mērķi īstenot kopīgu uzdevumu." (Kovejs, 2007: 87)

Pieaugušo mācīšanās process

Pieaugušo mācīšanās procesā ir svarīgi sasaistīt teoriju ar praksi, mācību mērķis ir jāizvirza saskaņā ar pieaugušo interesēm un vajadzībām. Veidojot mācību programmu un izvirzot mērķi ir jāņem vērā tas, ka ne vienmēr pieaugušo grupa ir vienveidīga. Pastāv iespēja, ka katram indivīdam ir sava pieredze, sagatavotība, uzskati un vērtības.

Pēc tā, kā pieaugušie mācās, viņus varētu iedalīt 3 grupās:

1. Pieaugušie, kuri orientēti uz mērķi, iesaistās izglītībā, jo viņiem ir kādas konkrētas vajadzības, piemēram, no tā atkarīgi sasniegumi darbā u.c.
2. Pieaugušie, kuriem ir svarīgi darboties, vairāk ieinteresēti attiecību veidošanā ar grupas biedriem, pasniedzējiem, kā arī svarīgi ir realizēt un pilnveidot savas spējas un talantus darbībā.
3. Uz mācīšanos orientētiem pieaugušajiem, tas ir kā dzīves veids, un tas viņiem sagādā prieku, šajā gadījumā uzsvars tiek likts uz mācību saturu.

Arī mācīšanās stils ietekmē cilvēka mācīšanos, darbošanos grupā, attiecības ar citiem, problēmu risināšanas veidu, u. c. (D. Lieģeniece, 2002).

Tiek izdalīti četri mācīšanās stili:

1. Aktīvais - šim stilam raksturīga darbība, viņi mācās no pieredzes, iespējas iegūtās zināšanas pielietot praksē, lai atrisinātu sadzīviskas problēmas;
2. Reflektori - šim stilam piederošie analizē, vērtē, pārdomā un novēro;
3. Teorētiķi - apgūstamo vielu uzskata par sistēmu, pēta savstarpējās sakarības un mijiedarbību.
4. Pragmatīķi- uzskata, ka galvenais ir iegūtās zināšanas saistīt ar praksi.

(B. Lonstrupa, 1995)

Plānojot nodarbības, pedagogam būtu jāņem vērā tas, ka grupā var tikt pārstāvēti vairāki mācīšanās stili, protams, liela ietekme uz mācīšanos tiek saistīta ar

H. Gārdnera pētījumiem spēju teorijā. Katram no mums ir savs mācīšanās stils un spējas, kas ir atšķirīgas. H. Gārdners (Gardner, 1999) izdala astoņas spēju grupas: lingvistiskās, domāšanas, matemātiskās, telpiskās, kinētiskās, interpersonālās, intrapersonālās, dabas, kuras piemīt katram no mums, bet tikai dažādās pakāpēs, tādējādi ietekmējot to, kā mēs uztveram un izmantojam informāciju.

T. Koķe (1999) uzskata, ka pieaugušie dod priekšroku konkrētām stratēģijām, analogiju meklēšanai, saturiski nozīmīgu vienību izveidei. Autore norāda, ka pieaugušie labāk saglabā to informāciju, kas viņiem ir svarīga, mazāk paļaujas uz atmiņu un mehānisku iekalšanu, mazāk imitē.

M. Noulisa skatījumā pieredze ir nozīmīgs faktors mācību procesā. Neapšaubāmi, salīdzinājumā ar bērniem, pieaugušajiem ir lielāka un bagātāka dzīves pieredze. Pieaugušo personību veido viss, ko viņi vērtē pēc saviem uzskatiem un ko uzskata par nozīmīgu. Bērni sevi identificē ar saviem vecākiem, skolu un apkārtējo vidi, kurā viņi dzīvo, mācās un uzturas.

Tāpēc var teikt, ka bērni iegūst pieredzi, bet pieaugušie mācību procesā balstās uz pieredzi.

Pieaugušo mācību procesā ir brīži, kad dzirdētajai informācijai viņi var arī nepiekrīst, jo viņus vada praktiskā dzīves pieredze. Tas noved bieži pie tā, ka pieaugušajiem grūti saistīt teoriju ar praksi.

Gatavība mācīties pieaugušajiem ir saistīta ar nepieciešamību, vajadzību, kura rodas, veicot dažādās lomas darbā, ģimenē, sabiedrībā, utt.

B. Lonstrupa (1995) "Mācīt pieaugušos – ar atklātību" raksturojusi kāpēc cilvēki vēlas mācīties, akcentējot vēlmi apgūt ikdienā noderīgas iemaņas, gūt dziļāku izpratni par tiem priekšmetiem, kurus viņu bērni mācās skolā, par lietām, kas nav mācīts pašiem skolā. Autore norāda, ka dažus vada cerība pēc studijām atrast labāku un kvalificētāku darbu, kas dos iespēju uzsākt labāku dzīvi. Tai pat reizē tiek uzsvērtā doma „ka daudziem izglītošanās nepieciešana tādēļ” lai salauztu “izolācijas žogu” iekļūšanai darba tirgū un attālinātos no ģimenes problēmām. Autores viedoklī izskan arī doma, ka šie cilvēki paši jūt, ka zināšanu trūkums par sabiedrībā notiekošo ierobežo viņu intereses.

Izvēloties studijas, pieaugušajam vajadzētu būt psiholoģiski gatavam rūpīgai kursa vai programmas apguvei, viņam būtu nepieciešams apzināties savas iepriekšējās zināšanas, spējas, intereses, vēlmes un vajadzības, resp., pieaugušajam būtu jābūt gatavam patstāvīgam mācīšanās procesam. Tādu pieaugušo droši varam nosaukt par autonomu studējošo (*Autonomous learner – angl.*), kuru raksturo aktīva līdzdalība studiju procesā, uzskati, ka mācības ir pašiniciēta interaktivitāte, sadarbība ar apkārtējo pasauli. Autonomi studējošie izprot savu mācīšanās stilu, viņam raksturīga aktīva pieeja mācību uzdevumiem, viņš spēj uzņemties risku savu mācību mērķu sasniegšanā, prot pamatot spriedumus un atzinumus (D. Tanasolas, *Thanasoulas*, 2003).

Reālā situācija bieži vien ir atšķirīga: pieaugušie nav gatavi patstāvīgam studiju procesam, tādēļ īpaša uzmanība pievēršama studiju atbalsta sistēmas veidošanai, kuras galvenais mērķis ir sekmēt indivīda mācīšanos un līdz ar to zināšanu ieguves un aktuālo kompetenču pilnveides procesu.

Bērnu un jauniešu gatavība mācīties pamatojas uz nepieciešamību sasniegt fizisku un garīgu briedumu.

Bērni mācības uztver kā procesu, kurā jāuzkrāj noteikts zināšanu un prasmju daudzums, kas var izrādīties noderīgs turpmākajā dzīvē. Pieaugušais vairāk orientējas

uz zināšanu lietošanu tūlīt, jo mācības palīdz izpildīt tās sociālās lomas, kas viņiem jau ir.

Pieaugušais novērtē informāciju, kuru saņem mācību procesā, analizē vai šī informācija darbā noderēs un kurā situācijā to varētu pielietot. Dažreiz, analizējot iegūto informāciju, rodas ne tikai domas, kur to pielietot, bet arī idejas, kā to pilnveidot un papildināt. Tas jau liecina par kvalitatīvu mācību procesu

Tā kā pieaugušie zināšanas vēlas iegūt, lai tuvākajā laikā tās izmantotu, tad viņiem ir tieksme iedziļināties mācību darbā, koncentrējoties uz kādu noteiktu ikdienā sastopamu problēmu vai situāciju. Tas sasaucas ar iepriekš minēto, ka pieaugušie bieži mācību procesā iztēlojos, kur iegūtās zināšanas un idejas varētu pielietot praktiski. Piemēram, mācoties par konfliktsituācijām un to risināšanu psiholoģijā, pieaugušais saista ar reālām situācijām, kuras ir radušās, un to risināšanas ceļiem. Būtībā tā veidojas motivācija mācīties un pilnveidoties. Ja apgūstamā jaunā informācija ir konfliktā ar esošo cilvēka uzvedību, uzskatiem vai vērtībām, tas var paildzināt jaunās informācijas apguves laiku. Turklāt ne katra jauna informācija tiks pieņemta un izmantota.

Mācību procesā būtiska nozīme ir tās tempam. Vecāki cilvēki jeb seniori mācās daudz lēnāk, bet rūpīgāk un ar lielāku aizrautību nekā gados jaunāki. Šajā vecumā mācības tiek uztvertas ļoti nopietni, jebkura neveiksme izraisa pārdzīvojumu. Mērķtiecīga mācību procesa plānošana pieaugušajiem palīdz nodrošināt pieaugušo mācīšanās īpatnību nodrošināšanu.

M. Noulss (1998) ir izdalījis četrus pieaugušo mācību procesa plānošanas posmus:

- Vajadzību, mācīšanās motivācijas, praktiski apgūstamā noteikšana, lai sasniegtu mērķi;
- Stratēģijas un nepieciešamo resursu apzināšana mācību mērķa sasniegšanai;
- Mācību stratēģijas veidošana un mācību līdzekļus izmantošana;
- Sasniegtā mācību mērķa un mācību procesa norises novērtēšana.

Visi četri pieaugušo mācību procesa plānošanas posmi ir savstarpējā mijiedarbībā un ciešā saistībā.

Pieaugušo mācīšanās patstāvība un virzība

M. Noulss uzskata, ka pieaugušo mācīšanās patstāvība palielinās pakāpeniski un tieši mācību procesā. M. Noulss izdala četras mācīšanās patstāvības pakāpes:

Tab. Nr. 2. Mācīšanās patstāvības palielināšanās pakāpes pēc M. Noulsa (1998)

Pakāpes	Pieaugušais	Pedagogs	Piemēri
1. pakāpe	Atkarīgs	Autoritāte "treneris"	Trenē ar tūlītēju atgriezenisko saiti, atkārtotu vingrinājumu veikšanu. Starptautiska lekcija. Nepilnību un pretestības pārvarēšana
2. pakāpe	Ieinteresēts	Motivē, ir "gids"	Iedvesmojoša lekcija plus pedagoga vadīta diskusija. Mērķu un mācīšanās stratēģiju noteikšana
3. pakāpe	Iesaistīts	Koordinators	Diskusiju koordinē pedagogs, kurš tajā piedalās kā līdzīgs pieaugušajam. Semināri. Grupu darbi

4. pakāpe	Pašvirzīts	Konsultants, pārstāvis	Ar darbu apvienotas mācības – stažēšanās, zinātniska darba vadītājs, individuāls darbs vai pašvirzīta pieaugušo grupa

M. Noulss uzskatāmi salīdzinājis pedagoga virzītu (pedagoģisku) un pašvirzītu (andragoģisku) mācīšanās procesu, kas attēlots tabulā.

Tab. Nr. 3. Pedagoga virzītu (pedagoģisku) un pašvirzītu (andragoģisku) mācīšanās procesa salīdzinājums pēc M. Noulsa (1975)

Aspekts	Pedagoga virzīta mācīšanās	Pašvirzīta mācīšanās
Priekšstats par pieaugušo	Atkarīga personība	Pakāpeniski pašvirzīts organisms
Pieaugušā pieredzes loma	Mācīt vairāk jaunas zināšanas nekā izmantot jau esošās	Plaši tiek izmantota mācību procesā
Gatavība mācīties	Ir atšķirīga atkarībā no pieaugušā brieduma pakāpes	Attīstās, pateicoties dzīves uzdevumiem un problēmām
Mācību mērķis	Apgūt mācību priekšmetu	Risināt uzdevumus un problēmas
Motivācija	Ārēji apbalvojumi un sodi	Iekšēji stimuli, zinātkāre

Savukārt mācību procesa (pedagoga virzīta un pašvirzīta) atsevišķo komponentu raksturojums ir aplūkots un salīdzināts tabulā Nr.4

Tab. Nr. 4. Mācību procesa (pedagoga virzīta un pašvirzīta) komponentu raksturojums un salīdzinājums pēc M. Noulsa (1975)

Procesa komponenti	Pedagoga virzīta mācīšanās	Pašvirzīta mācīšanās
Gaisotne	Formāla, pedagogs – autoritāte, - pieaugušos vērtē salīdzinot vienu ar otru	Neformāla, valda abpusēja cieņa, visi strādā kopēja mērķa labad, pedagogs palīdz
Plānošana	Pedagoga ziņā	Lēmumu pieņemšanā piedalās gan pedagogs, gan pieaugušais
Vajadzību noteikšana	Pedagoga ziņā	Tiek novērtētas, savstarpēji vienojoties
Mērķu noteikšana	Pedagoga ziņā	Savstarpējās pārrunās
Mācību plāna veidošana	Atkarībā no mācību satura, mācību programmas, loģiska pakāpenība	Mācību projekti, tiek ņemtas vērā pieaugušo vēlmes, intereses, laika u.c. iespējas
Mācību metodes	Pedagogs nodod informāciju pieaugušajam, lasīšana ar mērķi apgūt mācību priekšmetu	Pētījumi, patstāvīgas studijas, eksperimentālas mācību metodes
Novērtēšana	Pedagoga ziņā	Tiek koordinēta savstarpēji, pieaugušais pats izsaka priekšlikumu

Nobeigums

Pieaugušo pedagogam, lai nodrošinātu kvalitatīvu mācību procesu, ir jāpārziņina pieaugušo mācīšanās īpatnības, pielietojamās metodes, nemitīgi jāseko līdzi

pārmaiņām izglītībā, pašam personīgi jāseko līdzi savu kompetenču pilnveidei darbam ar pieaugušajiem.

Autore piekrīt S. Pallo (Pallo, 2003) uzskatiem, ka bērni apgūst pieredzi, pieaugušie balstās uz pieredzi. Pieaugušie ir dažādi. Dažāda ir arī viņu mācīšanās pieredze, tāpēc attieksme pret mācībām un pasniedzēju arī ir atšķirīga. Tas pieaugušo pedagoga darbu padara vēl sarežģītu un grūtāku.

Pieaugušo atšķirības nosaka ne tikai nodzīvotie gadi, bet arī līdzšinējās attīstības intensitāte, dinamisms un sociālās lomas, kuras cilvēks ir pildījis savas dzīves ceļā. Mācīšanās spējas nav tik ļoti atkarīgas no vecuma kā no pieaugušo iepriekšējās izglītības un profesionālās darbības un šī brīža kognitīvās aktivitātes.

Tādējādi pieaugušo politikas veidotāju un organizētāju uzdevums ir izprast pieaugušo vajadzības, saskaņot izglītības pieprasījumus ar piedāvājumiem, ko sniedz dažādie izglītības kursu un programmu organizētāji. Mērķtiecīga pieaugušo izglītības koordinācija ļauj noteikt prioritātes, izstrādāt saskanīgu politiku un nodrošināt īstenošanu. Tā veicina arī skaidrāku informāciju un izglītības pieejamības nodrošināšanu un mācīšanās motivāciju pieaugušajiem.

Ilze Ivanova ir pedagoģijas zinātņu doktore, Latvijas Universitātes profesore, Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes Izglītības zinātņu studiju programmas vadītāja

Izmantotie avoti

1. Ames, C. & Ames, E. R.(1989). Research in Motivation in Education, Vol.3. San Diego: Academic Press.
2. Brookfield, S. (2003). Adult Learning: An Overview //nlu.nl.edu (04.06.03.)
3. Fulans, M. (1999) Pārmaiņu spēki. Rīga: Zvaigzne ABC.
4. Gardner, H. (1999) Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century. New York: Basic books.
5. Kovejs, S. (2007) Sāc ar svarīgāko. Rīga: Zvaigzne ABC.
6. Knowles, M. S. (1975). Self – Directed Learning. A Guide for Learners and Teachers. New York : AssociationPress.
7. Knowles, M. (1980). The Modern Practice of Adult Education: from Pedagogy to Andragogy. Chicago: Follet.
8. Knowles, M.(1984).The Adult Learner: A Neglected Species (3rd ed.).- London: Gulf.
9. Knowles, M. (1985). Self Directed Learning. A Guide for Learners and Teachers. Journal of Nursing Education 24.
10. Knowles, M. S. (1998). The Adult Learner. The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 5th edition. USA.
11. Knowles, M., Holton, E., Swanson, R. (2005). The Adult Learners. UK: Elsevier Butterworth Heinemann.
12. Koķe, T. (1999). Pieaugušo izglītības attīslība. Raksturīgākās iezīmes. Rīga: Mācību apgāds NT.
13. Lieģeniece, D. (2002). Ievads andragoģijā jeb mācīšanās „būt” pieaugušo vecumā. Rīga: Izdevniecība RaKa.
14. Lonstrupa, B. (1995). Mācīt pieaugušos ar atklātību. Horning Kreative Center.
15. Lonstrupa, B. (2001). Mācīt pieaugušos - ar atvērtību. Rīga.

16. Ose, G. (1999). *Kā mācās pieaugušie*. Rīga: A/S Poligrāfists.
17. Pallo S. (2003). *Kā mācās pieaugušie*. **No:** KomPas. Rokasgrāmata pieaugušo izglītības pasniedzējiem. Grāmata izdota Ziemeļvalstu Ministru padomes finansētā projekta „Learning 4 Sharing” ietvaros, Rīga : Artekoms.
18. Reynold, K. (1997) Pedagogical and Andragogical approaches to teaching and learning, <http://www.library.yale.edu/training/stod.archive/pandrag.htm>
19. Thanasoulas, D. (2003). What is Learner Autonomy and How Can it be Fostered ? // www3.telus.net (20.11.03.)
20. Wright, L.S., & Stimmel, T. (1984). Perception of Parents and Self among College Students Reporting Disabilities. *The Exceptional Child*, 31(3).
21. Baltā grāmata. Mācīšana un mācīšanās - ceļš uz izglītotu sabiedrību. – Eiropas Komisija. (1998) Akadēmisko programmu aģentūra. – Lielvārde: Lielvārds.
22. Eurostat Population Projections, 2004 based, Trend scenario, Baseline variant; Zaļā grāmata „Jauna solidaritāte paaudžu starpā saistībā ar demogrāfiskām izmaiņām”, Komisijas paziņojuma COM (2005) 94 galīgā redakcija, 16.3.2005
23. *Joint report on social protection and social inclusion 2006*,
24. http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/cs2006_7294_en.pdf